

แนวทางการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์ *

บทนำ

สถานศึกษาซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เรียกว่าโรงเรียน สถานศึกษาที่ผลิตนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรและประกาศนียบัตรชั้นสูงเรียกว่าวิทยาลัยเทคนิค หรือเป็นวิทยาลัยเฉพาะทาง รวมทั้งสถานศึกษาที่ผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและ ปริญญาเอกเรียกว่ามหาวิทยาลัยหรือเป็นสถาบันเฉพาะทาง สถานศึกษาเหล่านี้ต่างก็มีภารกิจที่ เหมือนกันคือการมุ่งสอนให้ทรัพยากรมนุษย์มีความรู้ลึก รู้กว้างในสรรพวิชาต่าง ๆ รวมทั้งมุ่งปลูกฝัง ให้ทรัพยากรมนุษย์เหล่านั้นให้มีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กันไปด้วย

สถานศึกษาทุกระดับไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชนล้วนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลและได้รับการ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมจากรัฐบาลทั้งสิ้น รัฐบาลจึงได้ตระหนักถึง ความสำคัญในอันที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าวให้มีสติปัญญาและมีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจ ควบคู่กันซึ่งจะก่อให้เกิดผลลัพธ์คือการได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาประเทศในระยะ ยาวและยั่งยืนดังนั้นรัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติซึ่งมีทั้งฉบับที่ประกาศใช้ใน ปี พุทธศักราช 2542 และฉบับที่ปรับแก้ไขอีกครั้งเมื่อปีพุทธศักราช 2545 พระราชบัญญัตินี้มี สาระสำคัญที่บัญญัติไว้เป็นวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาของชาติโดยเฉพาะในมาตรา 6 ว่าการ บริหารจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และด้านคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต โดยสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข ใจความสำคัญในมาตรานี้ มีสาระสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายสำคัญสองประการ ในการบริหารจัดการศึกษาของชาติคือมุ่งให้มีความรู้และให้มีคุณธรรมจริยธรรมนั่นเองซึ่งก็สอดคล้อง กับมาตรฐานการศึกษาของชาติที่เน้นให้คนเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลกที่พึงประสงค์ เน้น ให้มีการบริหารจัดการศึกษาที่ดี และเน้นให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ในประเด็นนี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหลักปรัชญาที่ได้เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในฐานะที่เป็น

* รองคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

ปรัชญาซึ่งมีหลักการครอบคลุมแนวทางการจัดการศึกษา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นหลักปรัชญาที่เป็นมงคลอย่างยิ่งแก่พสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่าที่ได้รับพระราชทานมาสู่การปฏิบัติ อันจะบังเกิดผลลัพธ์คือความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางสติปัญญา อุดมสมบูรณ์ด้านคุณธรรมจริยธรรมและอุดมสมบูรณ์ด้วยเศรษฐกิจคือความพอมี พอกิน พอใช้ เป็นต้น ดังนั้นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจึงต้องดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมโดยเฉพาะในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของงานเป็นกลไกสำคัญที่ออกดอกส่งงามในระดับการศึกษาขั้นต่อไป

ความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Philosophy of Sufficiency Economy) เป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะในขณะเดียวกันก็ทรงเป็นเอกอัครราชูปถัมภก โดยทรงสนับสนุนทุกศาสนาที่มีผู้นับถืออยู่ในประเทศไทย พระองค์ได้พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ทรงคิดค้นขึ้นมาจากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยให้มีความพอเพียง มีหลักเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีทั้งนี้ปวงชนชาวไทยซึ่งน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัตินั้นจะต้องมีเงื่อนไขเกี่ยวกับการปฏิบัติประกอบด้วยเงื่อนไขด้านคุณธรรมและเงื่อนไขด้านความรู้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ก่อกำเนิดขึ้นมาจากพระบรมราโชวาทที่ได้พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2548, พฤศจิกายน : 1) ซึ่งได้อัญเชิญมาความว่า

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคง พร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นสูงโดยลำดับต่อไป

และได้มีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรผู้เข้าเฝ้าเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517 ปีเดียวกันนั้น (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2548, พฤศจิกายน : 1) ซึ่งได้อัญเชิญมาความว่า

คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่ง
ที่สมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมี พอกินและขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอ
อยู่ พอกิน มีความสงบและทำงาน ตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้ที่จะให้เมืองไทย
อยู่แบบพออยู่ พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอ แต่เรามีความพออยู่ พอกิน มีความ
สงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอด
ยิ่งยวดได้

จากแนวพระราชดำริเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้มีความสัมพันธ์จนแทบจะแยก
ไม่ออกกับลักษณะการดำเนินชีวิตที่พอเพียงซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน
พระราชดำริเพื่อเริ่มช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบกับความยากลำบากก่อน แนวพระราชดำรินี้เรียกว่า
ทฤษฎีใหม่ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(2549 ก.มิถุนายน) มีรายงานซึ่งสามารถสรุปเพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำคัญนำไปสู่การประยุกต์ใช้เพื่อการ
บริหารจัดการศึกษาว่าทฤษฎีใหม่ประกอบด้วย (1) ทฤษฎีขั้นต้นเช่นมีการแบ่งที่ดินออกเป็นสัดส่วน
คือสัดส่วน 30 % แรกเพื่อใช้ขุดสระเก็บกักน้ำ สัดส่วน 30 % ที่สองใช้เพื่อการปลูกข้าว สัดส่วน 30
% ที่สามใช้เพื่อปลูกผักผลไม้ และอีก 10 % ใช้เพื่อที่อยู่อาศัย (2) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สองมุ่งเน้นให้
ร่วมมือร่วมใจในการดำเนินการผลิต ร่วมมือกันด้านการตลาด เน้นความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร ให้มี
สวัสดิการเช่นกองทุน สถานีนอมนัย มุ่งการศึกษาโดยชุมชนเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา
และร่วมมือกันพัฒนาสังคมและจิตใจโดยมีสถาบันศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยว (3) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่
สาม เป็นการดำเนินการเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าเน้นที่การติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาทุน แหล่ง
เงิน ธนาคารหรือบริษัท ห้างร้านโดยระดมกันมาลงทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยแนวพระราชดำริ
ที่เรียกว่าทฤษฎีใหม่นี้มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์คือให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพ มีความ
ประหยัด ไม่อดอยาก อันเป็นสาระสำคัญตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดสำคัญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดหรือแนวพระราชดำริที่เรียกว่าทฤษฎีใหม่อันเป็นการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียงนี้จะพบว่าประเด็นเรื่องการศึกษา เข้ามาเกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การดำเนิน
ชีวิตที่มีแต่สันติสุขดังที่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อ
ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2551 ก : 13-16) จึงเป็นหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตนเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้อง
เดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อนคือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้

ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับขั้นได้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีหลักการสำคัญคือการพึ่งพาตนเองซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2551 ก : 14-27) โดยมุ่งการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

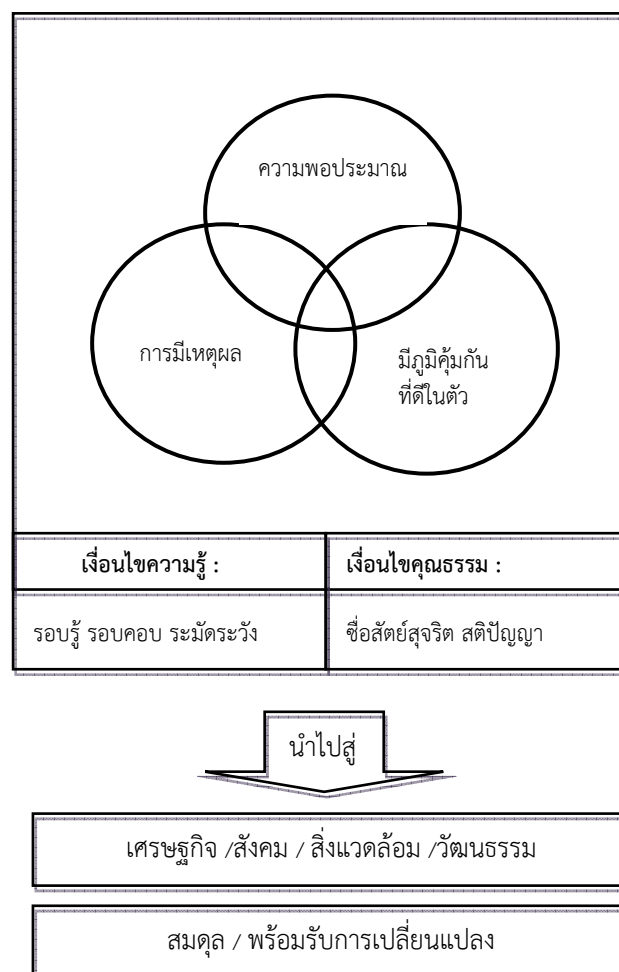
1. **ด้านจิตใจ** เป็นการทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนโดยมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีสำนึกในการสร้างสรรค์ตนเองและประเทศชาติโดยรวมด้วยจิตใจเอื้ออาทรเป็นต้น
2. **ด้านสังคม** เป็นสังคมแห่งความเกื้อกูลกันและกัน ในลักษณะเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายสร้างความเข้มแข็ง
3. **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** เป็นแนวคิดเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด พร้อมทั้งการเพิ่มมูลค่าโดยยึดหลักการความยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด
4. **ด้านเทคโนโลยี** เป็นการแยกแยะการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการสภาพแวดล้อมซึ่งมีทั้งดีและไม่ดี โดยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้ภูมิปัญญาอย่างเหมาะสม
5. **ด้านเศรษฐกิจ** เป็นการปรับทิศทางใหม่คือมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญและยึดหลักพออยู่พอกินพอใช้รวมทั้งสามารถอยู่ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น

นอกจากนั้นการบริหารจัดการศึกษาสามารถยึดหลักปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดย

1. การยึดหลักความประหยัด เป็นวิธีการตัดทอนค่าใช้จ่ายทุกด้าน โดยลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง
2. การยึดถือการประกอบอาชีพอย่างสุจริต เป็นวิธีการดำรงตนด้วยการประกอบอาชีพอย่างถูกต้อง สุจริต
3. การละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ คือลดการแก่งแย่งผลประโยชน์และการแข่งขันกันในทางการค้าที่ใช้วิธีการต่อสู้กันอย่างรุนแรง
4. การไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก โดยต้องเป็นผู้ที่ขวนขวายใฝ่หาความรู้เพื่อเพิ่มรายได้ได้อยู่เสมอ

5. การปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี อันเป็นการลดละสิ่งที่ชั่วหรือบายมุขให้หมดสิ้นไปโดยสิ้นเชิง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้นำเสนอนี้ไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็สามารถสรุปออกมาเป็นภาพประกอบที่สามารถเห็นสาระสำคัญคือมีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีทั้งนี้จะต้องมีเงื่อนไขคือความรู้ได้แก่รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวังอยู่เสมอ รวมทั้งมีเงื่อนไขคุณธรรมคือมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความขยัน อดทนและมีการแบ่งปันกันและกันเป็นต้นประกอบกัน ดังภาพประกอบแนวความคิดดังนี้

ภาพประกอบ 1 แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หากพสกนิกรทุกหมู่เหล่ารวมทั้งภาคการศึกษาได้ปฏิบัติตามแนวปรัชญาซึ่งครอบคลุมประเด็นแนวคิดสำคัญที่กล่าวแล้วนี้ ย่อมจะนำไปสู่การมีเศรษฐกิจที่ดี ส่งผลให้สังคมมีความสุข อยู่กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมโดยไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าของสังคม ปรับตัวให้สมดุลกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ทุกระดับทั้งนี้เพราะว่ามีความรู้และมีคุณธรรมจริยธรรมอันเป็นเงื่อนไขที่สำคัญกำกับตนเองให้เตรียมรับการเปลี่ยนแปลงนั้นอยู่ตลอดเวลา

หลักการทรงงานที่เป็นแบบอย่างสถานศึกษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นอกจากพระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่พสกนิกรเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ รวมทั้งสามารถใช้ในการบริหารจัดการศึกษาอันเป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีแล้ว พระองค์ยังทรงปฏิบัติพระองค์เองโดยใช้หลักการทรงงานของพระองค์ซึ่งก็คือหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบอย่างทีประเสริฐสำหรับพสกนิกรทั้งมวลที่สามารถน้อมนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต รวมทั้งใช้ในการบริหารจัดการงานต่าง ๆ ได้อย่างดียิ่งอีกด้วยอันจะทำให้ชีวิตเป็นชีวิตที่อุดมธรรมและอุดมปัญญา ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2549 ข, มิถุนายน) จึงได้ประมวลและอธิบายหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. **การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ** โดยศึกษาข้อมูลรายละเอียดจากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่หรือจากราษฎรเป็นต้นเพื่อพระราชทานความช่วยเหลืออย่างถูกต้อง
2. **การระเบิดจากข้างใน** โดยพระองค์ทรงมุ่งเน้นการพัฒนาคนซึ่งต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนให้มีความพร้อมเสียก่อนและค่อยออกมาสู่โลกภายนอก มิใช่นำความเจริญจากภายนอกสู่ภายใน
3. **การทำตามลำดับขั้น** การทรงงานของพระองค์เริ่มต้นจากสิ่งที่ประชาชนจำเป็นที่สุดก่อนแล้วจึงเริ่มในสิ่งที่มีความจำเป็นน้อยกว่าตามมาเป็นลำดับขั้น
4. **การศึกษาภูมิสังคม** เป็นหลักการทรงงานด้วยการศึกษาสภาพภูมิประเทศและสังคมวิทยาโดยทรงศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ ทรงศึกษาอุปนิสัยใจคอของคน รวมถึงวัฒนธรรม ความเชื่อของคนในท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วย
5. **การประหยัด เรียบง่ายได้ประโยชน์สูงสุด** เป็นลักษณะการทรงงานที่มุ่งใช้ประโยชน์ในสิ่งนั้นให้คุ้มค่ามากที่สุดเช่นตัวอย่างที่ทรงใช้หลอดยาสีพระทนต์อย่างคุ้มค่าที่สุด
6. **การใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ** ทรงมุ่งให้ประชาชนได้อยู่ใกล้ชิดธรรมชาติ อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืนอันเป็นหลักการที่ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ
7. **การแก้ปัญหาที่จุดเล็ก** เป็นลักษณะการทรงงานที่มองภาพรวมก่อนและเวลาแก้ปัญหาจะเริ่มแก้ปัญหาจากจุดเล็ก ๆ ที่ทุกคนมักจะมองข้าม

8. **การทำให้ง่าย** เป็นการคิดค้น ปรับปรุงและแก้ไขงานด้วยลักษณะไม่ยุ่งยากหรือสลับซับซ้อนซึ่งเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎธรรมชาติเป็นแนวทาง

9. **การไม่ยึดติดตำรา** เป็นหลักการทรงงานที่เน้นสภาพที่แท้จริงของการดำเนินชีวิต รวมชอมกับธรรมชาติและสภาพสังคมของชุมชนอันเป็นตำราสภาพจริงมากกว่าตำราที่เป็นเล่มหนังสือ

10. **การใช้ธรรมปราบอธรรม** เป็นหลักการที่ทรงใช้หลักธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการในการแก้ปัญหารวมชาติตัวอย่างที่ทรงใช้ผักตบชวาบำบัดน้ำเสีย

11. **การปลูกป่าในใจคน** เป็นหลักการที่มุ่งปลูกจิตสำนึกให้คนตระหนักถึงความรักผืนป่าเสียก่อนแล้วคนก็จะปลูกป่าลงบนแผ่นดินอันจะสร้างความอยู่รอดของมนุษย์อย่างยั่งยืน

12. **การมุ่งประโยชน์คนส่วนใหญ่เป็นหลัก** เป็นหลักการทรงงานที่มุ่งประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ มุ่งส่วนรวมให้ใช้สติปัญญา ความรู้ ความสามารถให้เต็มศักยภาพ

13. **การมีส่วนร่วม** เป็นหลักการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

14. **การขาดทุนคือการได้กำไร** เป็นหลักการที่ต้องยอมเสียสละ เป็นการเสียสละที่ได้รับประโยชน์คือการที่ประชาชนอยู่ดีมีสุขกลับคืนตามมา

15. **การบริการรวมที่จุดเดียว** เป็นหลักการที่ทรงมุ่งให้ทุกคนลดช่องว่าง มิใช่ต่างคนต่างยึดติดกับการเป็นเจ้าของเป็นสำคัญ แต่ทรงเน้นในเรื่องความรู้รัก สามัคคีและร่วมมือร่วมใจกันให้เป็นการบริการรวมจุดเดียว

16. **การพึ่งตนเอง** ทรงเน้นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเบื้องต้นเพื่อให้มีความแข็งแรงที่จะมีแนวคิดในการดำเนินชีวิตและในขั้นต่อไปคือการพัฒนาให้สามารถพึ่งตนเองได้

17. **การดำเนินชีวิตพออยู่พอกิน** เป็นการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนประสบความสมบูรณ์ในชีวิต โดยทรงเข้าพระราชหฤทัยในสภาพปัญหาและพระราชทานความช่วยเหลือให้สกนิกรอยุดิถีดินดีมีชีวิตพออยู่พอกินและให้มีความก้าวหน้าต่อไป

18. **การใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** เป็นปรัชญาที่ได้พระราชทานซึ่งมีพื้นฐานมาจากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเพื่อชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกร ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงมุ่งให้มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีระบบภูมิคุ้มกันในตัว และมีเงื่อนไขด้านความรู้ ด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญด้วย

19. **การคิดแบบองค์รวม** เป็นวิธีการคิดที่ทรงมีวิธีคิดอย่างองค์รวมซึ่งเป็นการมองอย่างครบวงจรเช่นการถือครองที่ดิน การบริหารจัดการที่ดินการเพิ่มผลผลิตที่เกิดจากการบริหารจัดการที่ดิน เป็นต้น

20. **การให้หรือการใช้หลักสังฆทาน** เป็นลักษณะการให้เพื่อให้ เป็นการให้โดยไม่เลือกซึ่งเป็นหลักการให้แบบหลักสังฆทานตามหลักพระพุทธศาสนา

21. **การทำงานอย่างมีความสุข** เป็นหลักการทำงานที่พระองค์ทรงพระเกษมสำราญที่ได้ทรงงานช่วยเหลือประชาชน ซึ่งพระองค์ได้เคยรับสั่งว่าเป็นการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น และพระองค์ก็ไม่มีอะไรจะพระราชทานให้นอกจากมีความสุขร่วมกันในการทำงาน

22. **การใช้หลักความเพียร** เป็นหลักการทำงานที่มีบทพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์เป็นต้นแบบ เพื่อให้ประชาชนมีความมุ่งมั่นทำงานหนัก ด้วยการมีความเพียรมุ่งพัฒนาบ้านเมืองให้บังเกิดความร่มเย็นเป็นสุข

23. **การสร้างความรู้ รัก สามัคคี** เป็นพระราชดำรัสที่มีคำสามคำคือคำว่ารู้คือการรู้ถึงปัจจัย รู้ถึงปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา คำว่ารักคือจะต้องมีความรักในการพิจารณาที่จะลงมือแก้ไขปัญหานั้น ๆ และสามัคคีคือการที่จะลงมือปฏิบัติต้องคำนึงเสมอว่าจะทำงานเพียงคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจกันเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะจึงจะมีพลังร่วมแก้ไขปัญหามาให้สำเร็จลุล่วงลงได้

จากประวัติความเป็นมา แนวคิดอันเป็นสาระสำคัญและหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้นำเสนอมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548, มีนาคม) โดยคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงจึงได้เก็บรวบรวมประมวลเนื้อหาสาระสำคัญและเผยแพร่เอกสารเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร โดยเนื้อหาที่ปรากฏในเอกสารที่ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยบทความเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามหนังสืออ้างถึงที่ร. 1001/ท.01 ลงวันที่ 22 ตุลาคม 2542 และได้ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานส่งมาให้แก่ประธานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แห่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตามสำเนาหนังสือของสำนักราชเลขาธิการที่ รล. 0003 / 1888 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 ที่พระราชทานแก่ประธานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังกล่าว มีปรากฏการใช้คำว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในเอกสารบทความนี้ได้ใช้ข้อความว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกันกับเอกสารที่ได้นำขึ้นกราบบังคมทูลนั้นด้วย เอกสารของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้อัญเชิญพระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของชีวิต เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงอยู่ได้ก็อยู่ที่

เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำ ซึ่งปริยานุช พิบูลสรารุณ (2551,กรกฎาคม) แห่งโครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้ให้ความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา โดยได้นำเสนอประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแนวทางขับเคลื่อน แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้เสนอขั้นตอนคือการขับเคลื่อนเริ่มจากการจุดประกาย ดอกเสาเข็ม ขยายผล และเห็นคุณค่านำไปปฏิบัติ รวมทั้งยกตัวอย่างการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา นอกจากนั้นยังได้เสนอการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ (1) การบริหารวิชาการซึ่งมีประเด็นครอบคลุมงานบุคคล งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารทั่วไป ครอบคลุมการนำหลักธรรมาภิบาล เน้นการมีส่วนร่วม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน การรู้จักสามัคคี สร้างความเข้มแข็ง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความมีเหตุผล พอประมาณกับศักยภาพและสถานภาพ และความไม่ประมาท (2) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ครอบคลุมประเด็นเรื่องการสอนวิชาว่าด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้นักเรียนนักศึกษาที่มีความรู้ มีความเข้าใจที่ถูกต้องและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นวิถีชีวิต จัดทำรายวิชาเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดรายวิชา (3) ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้หรือสื่อการเรียนรู้ ที่มีการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ (4) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยการจัดกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการมีวินัยในการใช้จ่าย การประหยัด การออม การพึ่งพาตนเองโดยการผลิตหรือสร้างรายได้ การรู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน การสร้างความสมดุลของธรรมชาติ พลังงานและสิ่งแวดล้อม การสืบสานวัฒนธรรมไทย การส่งเสริมการปฏิบัติ การส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนาและการสร้างความสมานฉันท์

ยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

รัฐนอกจากจะออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอันเป็นกฎหมายที่เป็นแบบฉบับของการบริหารจัดการศึกษาทั้งหมดแล้ว ยังได้กำหนดเป็นมาตรฐานชาติ กำหนดยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติต่าง ๆ โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาของชาติทั้งหมดทุกระดับได้ประกาศนโยบาย และกำหนดเป็นยุทธศาสตร์สำคัญ (Strategy) เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2550 เป็นต้นมาโดยได้แบ่งออกเป็นระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ปี 2550

กำหนดให้มีสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่าง ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต่ำกว่า จำนวน ๘๐ แห่ง

ระยะที่ 2 ปี 2551 - 2552

พัฒนาและขยายเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่าง ในการจัดกระบวนการเรียน การสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทุกจังหวัดเป็น จำนวน ๘๐๐ แห่ง

ระยะที่ 3 ปี 2553 - 2554

พัฒนาให้สถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่กระทรวงศึกษาได้กำหนดเพื่อการปฏิบัติเป็นระยะต่าง ๆ ดังกล่าวประกอบด้วยยุทธศาสตร์สำคัญดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการขับเคลื่อน
1.1 ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยแนวทางการนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการการศึกษา
1.2 จัดทำแนวทางการจัดการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนทุกระดับการศึกษา โดยสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามลำดับโดยเริ่มให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักนำไปประยุกต์ใช้ นำไปขยายผลในครอบครัวและชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ
1.3 จัดทำแนวทางการจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาบุคลากร

แนวทางการขับเคลื่อน
2.1 อบรมสัมมนาผู้บริหารการศึกษาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2.2 ฝึกอบรมและพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย ให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การขยายผลและพัฒนาเครือข่าย

แนวทางการขับเคลื่อน
3.1 ให้สถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างเข้าไปช่วยเหลือพัฒนาสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ 1:10 แห่งในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ
3.2 ให้มีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริม สนับสนุน ประสานการดำเนินงานของเครือข่าย
3.3 จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

แนวทางการขับเคลื่อน
4.1 เผยแพร่การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาโดยจัดทำสื่อ รูปแบบต่าง ๆ
4.2 เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล

แนวทางการขับเคลื่อน
ในการติดตามและประเมินผลเพื่อทราบการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการและการ พัฒนาเครือข่าย โดยมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้
5.1 จัดให้มีคณะกรรมการติดตามประเมินผลระดับกระทรวง ระดับภูมิภาค และระดับสถานศึกษา โดยให้คณะกรรมการมีหน้าที่ติดตาม ประเมินผลและรายงานผล การดำเนินงานในภาพรวม ระดับภูมิภาคและสถานศึกษา
5.2 กำหนดรูปแบบ แนวทาง เครื่องมือและคู่มือในการติดตามและประเมินผล
5.3 ดำเนินการติดตามประเมินผลและรายงานผล

ยุทธศาสตร์ 5 ประการที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้เพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่
การปฏิบัติในสถานศึกษานั้น กระทรวงได้กำหนดตัวชี้วัด (Indicator) สู่ความสำเร็จ โดยการติดตามประเมินผล
ทั้งนี้กระทรวงได้กำหนดตัวชี้วัด 4 ด้านดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา
2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
4. ด้านการพัฒนาบุคลากร

แนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ความเป็นชาติไทยประกอบด้วยสถาบันหลักได้แก่สถาบันชาติ สถาบันศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ความเป็นชาติคือการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่นของประชาชนหลากหลายเชื้อชาติ หลากหลายศาสนา แม้ว่าจะมีความหลากหลายเชื้อชาติ หลากหลายศาสนาแต่มีเอกลักษณ์หรือมีลักษณะที่มีศูนย์รวมเป็นหนึ่งเดียวเท่านั้น ในชาติหนึ่ง ๆ ย่อมมีผู้นำทำหน้าที่เป็นประมุขของประเทศหรือเป็นประมุขแห่งรัฐ (Head of State) ซึ่งอาจเรียกว่าประธานาธิบดีหรือพระมหากษัตริย์ขึ้นอยู่กับธรรมเนียมแห่งประเทศนั้น ๆ สำหรับประเทศไทยมีองค์พระมหากษัตริย์ทำหน้าที่องค์พระประมุขแห่งรัฐ พระองค์ได้ทรงงานอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน เพื่อประชาชนหรือเน้นประชาชนเป็นสำคัญที่สุดมากกว่าประมุขแห่งรัฐอื่น ๆ ในโลก หลักการทรงงานของพระองค์เป็นแบบฉบับที่ได้รับการยอมรับจากองค์การสหประชาชาติและองค์การระดับโลกอื่น ๆ เพราะเป็นหลักการที่ทันสมัยในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ หลักการนี้เรียกว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีหลักสำคัญประกอบด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีเงื่อนไขความรู้คือรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวังและเงื่อนไขคุณธรรมคือซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน แบ่งปัน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

สถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็ตามย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องสั่งสอน อบรมบ่มนิสัยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีความจำ สามารถวิเคราะห์ สามารถสังเคราะห์หรือบูรณาการองค์ความรู้ซึ่งเรียกว่าพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ต้องสอนให้ผู้เรียนเป็นผู้มีจิตใจใฝ่ในทางสร้างคุณงามความดี มีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจซึ่งเรียกว่าจิตพิสัย (Affective Domain) และสอนให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญในศาสตร์ที่ได้ศึกษาอบรมมาจากสถานศึกษา และนำไปประกอบสัมมาชีพอย่างสุจริตซึ่งเรียกว่าทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) อย่างไรก็ตามผู้เรียนและผู้สอนจะต้องทำงานในการแสวงหาความรู้อย่างประสานกันและกันอันจะนำไปสู่จุดหมายของการศึกษาคือการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์. 2553 : 24-38)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวทางอันนำไปสู่ความสุขซึ่งเรียกว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีเงื่อนไขความรู้คือรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวังและมีเงื่อนไขคุณธรรมคือซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน แบ่งปัน ที่ได้กล่าวมานั้น แท้จริงแล้วก็รวมอยู่ในเรื่องสติปัญญาและคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้นหน้าที่ของสถานศึกษาจึงต้องปลูกฝังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงไปสู่สถานศึกษาซึ่งเป็นการน้อมนำสติปัญญาและคุณธรรมจริยธรรมสู่สถานศึกษาคือการนำไปสู่การปฏิบัติ (Implementation) ในรูปแบบของการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับให้เห็นเป็นรูปธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ

- งานบุคคล วิชาการ งบประมาณ ด้านบริหารงานทั่วไป
- การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ เน้นการมีส่วนร่วม การช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็ง อยู่บนฐานของความมีเหตุผล พอประมาณ กับศักยภาพและสถานภาพและความไม่ประมาท

2. ด้านการจัดทำหลักสูตร

- สอนวิชาที่ว่าด้วยเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นวิถีชีวิต
- จัดทำรายวิชาเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการ โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดรายวิชา

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน

- จัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้หรือสื่อการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ

4. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จัดกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติ

เกี่ยวกับ

- การมีวินัยในการใช้จ่าย
- การประหยัด การออม
- การพึ่งตนเองโดยการผลิตหรือสร้างรายได้
- การรู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน
- การสร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ พลังงานและสิ่งแวดล้อม
- การสืบสานวัฒนธรรมไทย
- การส่งเสริมการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา
- การสร้างความสมานฉันท์

แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการเรียนการสอน

แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารจัดการศึกษาโดยเฉพาะด้านการเรียนการสอนย่อมเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ และมีกิจกรรมการเรียนการสอนมีรายละเอียดดังนี้

1. มาตรฐานการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาในด้านต่าง ๆ นั้น โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพยากรส่วนพระมหากษัตริย์โดยปริญญ พิบูลสรารุณ (2550 : 41-44) ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดไว้ในแต่ละช่วงชั้น และมุ่งหวังจะเห็นภาพแห่งความสำเร็จว่า

1. สถานศึกษาชั้นพื้นฐานนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการ
2. ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ ความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. นักเรียนปฏิบัติตามหลักคุณธรรมนำความรู้ และมีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. ผู้ปกครอง ชุมชน มีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตาราง 1 มาตรฐานการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในด้านการเรียนการสอน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
1 รู้จักช่วยเหลือตัวเอง	1 ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและครอบครัวอย่างมีความรับผิดชอบ	1 รู้จักช่วยเหลือครอบครัวและชุมชน	1 เข้าใจหลักการปฏิบัติตนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	1 ปฏิบัติตนตามหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1 เข้าใจระบบและวิธีการดำเนินงานขององค์กรในโรงเรียน ชุมชนตามหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2 ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด	2 รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า	2 รู้จักเลือกใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า	2 สำรวจสภาพปัญหาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ปัญหา	2 วิเคราะห์การใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลในชุมชน	2 รู้จักใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3 รู้จักการออม	3 มีวินัยในการใช้จ่าย	3 วิเคราะห์รายรับ รายจ่ายของตนเอง	3 เข้าใจสภาพรายรับ รายจ่ายของตนเองและวางแผนการใช้จ่ายตามหลักแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	3 เข้าใจรายรับรายจ่ายของครอบครัวและนำหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงมาลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว	3 วิเคราะห์วางแผนและจัดทำบันทึกรายรับ รายจ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ
4 รู้จักการแบ่งปันสิ่งของที่มีให้กับผู้อื่น	4 รู้จักการแบ่งปันสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่น	4 รู้จักเสียสละแบ่งปันทรัพยากรที่มีเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม	4 สำรวจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น	4 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	4 รวบรวมองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
-	5 ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุข	5 ชื่นชมและปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	-	-	-

มัธยมศึกษาปีที่ 1	มัธยมศึกษาปีที่ 2	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มัธยมศึกษาปีที่ 4	มัธยมศึกษาปีที่ 5	มัธยมศึกษาปีที่ 6
1 รู้และเข้าใจประวัติ ค ว า ม เ ป็ น มา ความหมายและหลัก แนวคิดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	1 สำรวจและวิเคราะห์ปัญหา ของชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมหรือ วัฒนธรรมบนพื้นฐานของ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง	1 เข้าใจแนวทางพัฒนาชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง	1 เข้าใจและวิเคราะห์การบริหาร จัดการองค์กร วิสาหกิจชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง	1 เข้าใจและวิเคราะห์การพัฒนา ประเทศตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	1 เข้าใจและวิเคราะห์การพัฒนา ประเทศให้ก้าวหน้าไปได้อย่าง สมดุลภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง
2 สามารถนำหลักแนวคิด และ ป ร ิ ช ญา ข อ ง เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในการจัดการทรัพยากร ที่มี อยู่ ข อ ง ต น เอง ครอบครั้วและชุมชน อย่างสมดุลและยั่งยืน	2 เสนอแนวทางในการแก้ไข ปัญหาในชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมหรือ วัฒนธรรมตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง	2 มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมโดยใช้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง	2 ตระหนักในความสำคัญของการ บริหารจัดการองค์กร วิสาหกิจชุมชนตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2 ตระหนักในความสำคัญของการ พัฒนาประเทศตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2 ตระหนักในความสำคัญของการ พัฒนาประเทศภายใต้กระแส โลกาภิวัตน์โดยยึดหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงให้ก้าวหน้า ไปได้อย่างสมดุล
-	-	-	3 นำแนวทางของปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมา ประยุกต์ใช้ในการดำเนิน	3 นำแนวทางของปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมา ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อประโยชน์ของสังคมและ ประเทศชาติ	3 นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการ ดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและพร้อม รับการเปลี่ยนแปลงภายใต้ กระแสโลกาภิวัตน์

ตาราง 1 (ต่อ)

ที่มา : ปริยานุช พิบูลสรารุณ. 2550 : 41-44

2. กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการ. 2550, สิงหาคม) อาจจัดในรูปกิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมสามารถมีความหลากหลายของเนื้อหาแล้วแต่ตามสภาวะภูมิสังคมของแต่ละสถานศึกษา แต่ที่สุดแล้วต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีวิถีคิด มีอุปนิสัยและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. เป็นกิจกรรมที่ดำเนินตามหลักโดยนักเรียน นักศึกษาและครูเป็นผู้นำหรือเป็นผู้สนับสนุน โดย (1) จำนวนนักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นไม่น้อยกว่า 25% ของจำนวนทั้งหมดภายในสถานศึกษาหรือโรงเรียน (2) นักเรียน นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการควรมีความประพฤติดี สมควรที่จะเข้าร่วมกิจกรรม โครงการ การเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงดีและมีสุขภาพดี (3) ครูอาจารย์ที่เข้าร่วมโครงการควรมีความประพฤติดี สมควรใจและความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรม

3. เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาและสามารถขยายผลออกสู่ชุมชนได้ โดยมีประเด็นที่ต้องตระหนักคือ (1) พอประมาณกับภูมิสังคมคือมีความสอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็นของสถานศึกษา คนในชุมชนและเหมาะสมกับภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมและความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต (2) สมเหตุสมผลคือมีหลักคิดและหลักปฏิบัติของกิจกรรม ที่สอดคล้องกับหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดของโครงการแสดงถึงความรอบคอบของการวางแผนดำเนินโครงการ (3) มีภูมิคุ้มกันที่ดี คือการวางแผนโครงการต้องคำนึงถึงความเสี่ยงในการดำเนินโครงการ โดยมีข้อเสนอแนวทางเลือก หากมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้น (4) ส่งเสริมความรู้และคุณธรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมหมายถึงการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ต้องมีการส่งเสริมให้มีผู้เข้าร่วม มีความรอบรู้มากยิ่งขึ้น เปิดโอกาสให้ได้มีการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ส่งเสริมการมีคุณธรรมเช่นความมีระเบียบวินัย มีสัมมาคารวะ ซื่อสัตย์สุจริต มีความกตัญญูต่เวที มีสติปัญญา แยกแยะถูกผิด ควรไม่ควร มีความขยันหมั่นเพียร อดทน สนใจใฝ่รู้ มีจิตสำนึกเห็นประโยชน์ของการช่วยเหลือผู้อื่น และทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การเรียนการสอน

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับการเรียนการสอนโดยสามารถนำไปบูรณาการกับสาระการเรียนรู้ดังนี้

1. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

- ยึดมั่นในหลักศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม
- การพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

- การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข
- วิถีชีวิตประชาธิปไตย (การยอมรับ สามัคคีธรรม ปัญญาธรรม)

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

- การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

- วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมา วิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
- วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย มีความภาคภูมิใจและรักษาความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

- ระบบธรรมชาติและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง
- ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อม
- การสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
- จิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. วิทยาศาสตร์

- ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม
- การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

3. คณิตศาสตร์ สอนทักษะ กระบวนการทางคณิตศาสตร์

- การแก้ปัญหา

- การให้เหตุผล
- การเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ

4. ภาษาไทย การฟัง การพูด อ่าน เขียน

- สำนวนไทย
- การแสดงความคิดเห็น
- บทร้อยแก้ว
- คำขวัญ
- การคัดลายมือ
- การสรุปใจความ
- การทำหนังสือเล่มเล็ก เล่มใหญ่

5. ภาษาต่างประเทศ

- ภาษาเพื่อการสื่อสาร
- ภาษาและวัฒนธรรม
- ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก

6. ศิลปะ

- คุณค่างานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี

- ทักษะกระบวนการ การจัดการ การทำงานเป็นกลุ่ม การแสวงหาความรู้ การแก้ไขปัญหา
- มีคุณธรรม มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

8. สุขศึกษาและพลศึกษา

- เข้าใจและเห็นคุณค่าของชีวิตและมีทักษะในการดำเนินชีวิต
-

สรุป

สถานศึกษาทุกระดับประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่ของตนในสถานศึกษาแต่ละแห่ง บุคคลเหล่านั้นแม้ว่าจะมีเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและมีภูมิสังคมต่างกัน แต่ทุกคนล้วนแล้วแต่เป็นพลชนิกรชาวไทยที่อยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ทุกคนต่างก็ทำหน้าที่ของตนเองซึ่งขึ้นอยู่กับว่าสังคมจะกำหนดมอบหมายให้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่ใด ๆ ก็ตาม การทำหน้าที่ของพลชนิกรเป็นการทำหน้าที่ที่ตามหลักธรรมาภิบาล หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นหลักที่มีอรรถประโยชน์อย่างสูงยิ่งที่พลชนิกรชาวไทยควรน้อมนำมาปฏิบัติ

สถานศึกษาที่ประกอบด้วยบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตและผู้ให้บริการผลิตเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในลำดับต้น ๆ ที่จะสืบสานการพัฒนาศติปัญญาและสืบสานการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดในตน ซึ่งจะนำพาตนให้ประสบกับความผาสุกในอนาคต การที่บุคคลประสบความสำเร็จในอนาคตนี้อธิบายได้ว่าได้สนองพระราชปณิธานที่จะทรงปกครองแผ่นดินไทยโดยธรรมเพื่อมหาชนชาวสยามหรือชาวไทยโดยแท้ ทั้งนี้เพราะว่ามหาชนได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประพฤติปฏิบัติโดยถ้วนทั่วทุกคน

เอกสารอ้างอิง

คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการ. (2550,สิงหาคม).

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา. กรุงเทพฯ ฯ : โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์. (2553). **การพัฒนาแบบการบริหารจัดการอุดมศึกษาโดยการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของไทย.** รายงานการวิจัยทุนประเภท “ ทุนวิจัยนวัตกรรม ” ปีงบประมาณ 2552. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

นิภา กุ่มพงค์ศักดิ์. (2550,กันยายน). **การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารงานอุดมศึกษา.** Available Online : <http://webdb.bu.ac.th/forums/facultyforums//index.php?board=14;action=dis>

ปริญญ พินุลสรารุช. (2551,กรกฎาคม). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และการจัดการศึกษา.** กรุงเทพฯ ฯ : โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วน พระมหากษัตริย์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548,มีนาคม). **เศรษฐกิจพอเพียง**

คืออะไร. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.

(2548,พฤศจิกายน). **เอกสารเผยแพร่ศูนย์การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินว**

เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

_____. (2549 ก, มิถุนายน). **ทฤษฎีใหม่ ชีวิตที่พอเพียง.** กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการ พิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

_____. (2549 ข, มิถุนายน). **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

_____. (2551 ก). **เศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต**. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

_____. (2551 ข). **คู่มือการจัดทำตัวชี้วัดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ฉบับสมบูรณ์)**. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา องค์การมหาชนเฉพาะกิจ. (2545, ธันวาคม). **ปฏิรูปปฏิรูปการศึกษา :**

แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด

สำนักราชเลขาธิการ. (2542, พฤศจิกายน). **หนังสือที่ รล.0003/ 1888 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542 เรื่องพระราชทานพระบรมราชานุญาต**. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักราชเลขาธิการ

สุชุม เฉลยทรัพย์. (2550). “สังคมไทยไม่น่าอยู่ คนไทยจะก้าวไกลได้อย่างไร,” ใน **มติชนรายวัน**. จันทร์ที่ 5 กุมภาพันธ์ 2550 : 10)

อุดมพร อมรธรรม. (2549). **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว

Adis Israngkura. (2007). “NIDA and Sufficiency Economy,” in **The 11th UNESCO-APEID International Conference : Reinventing Higher Education Toward Participatory and Sustainable Development**. Bangkok : UNESCO Bangkok and Asia-Pacific Programme of Educational Innovation for Development

Apichai Puntasen, Uthai Dulyakasem and Songsak Sriboonchitta. (2007). “Participatory Development with Sufficiency Economy : Philosophy in Practice,” in **The 11th UNESCO-APEID International Conference : Reinventing Higher Education Toward Participatory and Sustainable Development**. Bangkok : UNESCO Bangkok and Asia-Pacific Programme of Educational Innovation for Development

Charas Suwanwela. (2007). “Roles of University in Sufficiency Economy,” in **The 11th UNESCO-APEID International Conference : Reinventing Higher Education Toward Participatory and Sustainable Development.** Bangkok : UNESCO Bangkok and Asia-Pacific Programme of Educational Innovation for Development

Uraipan Janvanichyanont and Banjob Piyamat. (2007 : 32). “The Integration of Sufficiency Economy with Huachiew Chalemprakiat University,” in **The 11th UNESCO-APEID International Conference : Reinventing Higher Education Toward Participatory and Sustainable Development.** Bangkok : UNESCO Bangkok and Asia-Pacific Programme of Educational Innovation for Development